ئایین و سیاسەت

محەمەد هەریری

سەید قوتب

لەوپەڕی سێکیولاریستەوە بۆ ئەوپەڕی تووندڕەوی

ناكرێـت نكولـی لـه بلیمەتـی سـەید قوتـب بكەیـن لـە بـواری فەرهەنگـی و فیكـری و ئەدەبـی، هیـچ چاوێكیـش ناتوانێـت ئاسـتی بـەرزی كەسـایەتی ئـەو مرۆڤـە نەبینێـت، بـەڵام كەسـیش ناتوانێـت، هەرچەنـدە زمـان وفیكـر پـاراو بێـت نكوڵـی لـە ڕۆڵی كـرداری سـەید قوتب بـكات لـە فۆرمەڵەكردنـی زهنیەتـی تونـدڕەوی ئیسلامی.

لـە بیرمـە كاتێـك (معـالم في الطریـق)م دەخوێنـدەوە، هێشـتا توانـای بیركردنـەوەی دینیـم سـنووردار بـوو، ئـەو تابلۆیـە خوێناویـەی كـە سـەید قوتـب بـۆ جیهانـی دەكێشا، لـە حەتمیەتـی شـەڕ و لەبەرێـك چـوون و خوێن ڕشـتن! سـەرەڕای حـەزی زۆری خوێندنـەوەم، هەوڵـی خۆدزینـەوەم دەدا لـەو كتێبـەی كـە نـاوی (معـالم في الطریـق) ە! كـە لـە خوێندنـەوەی بوومـەوە بیروڕاكانـی مێشـكمی جەنجـاڵ كردبـوو وتووشـی دڵەڕاوكـێ و سەرئێشـانی كردبـووم، هەوڵـی خـۆ لـێ دزینـەوە و لـە بیركردنیانـم دەدا!

سـەید قوتـب بەرلـەوەی بكەوێتـە ژێـر كاریگـەری ئەبـو ئەعـلای مـەودودی و ئەدەبیاتـی ئیخـوان بـە گشـتی، یەكێـك بـوو لـە گەورەتریـن ڕەخنەگـری ئەدەبـی لـە میـسر، سـەرەڕای سروشـتی دینـداری لەسـەر چەندیـن ڕۆمانـی نەجیـب مەحفـوز نووسـیویەتی، كـە دووان لەوانـە [اولاد حارتنـا] و [خـان الخلیـلي] هـەرای زۆریـان نایـەوە گوایـە پـڕن لـە كوفـر، سـەید قوتـب لـە نوسـینێكی ڕەخنەیـی ئەدەبیـدا ڕۆمانـی خـان خەلیلـی «خـان الخلیـلي» نەجیـب مەحفـوزی زۆر سـتایش كـردوە، هەرچەنـدە لـەو ڕۆمانـە لەسـەر زمانـی كەسـایەتیەكان قسـەی زۆر ترسـناك و دژی دینـی تێـدا كـراوە، بـۆ نمونـە لەسـەر زمانـی كەسـایەتی [احمـد راشـد] كـە پارێـزەرە هاتـووە: «هـەروەك چـۆن دینـەكان ڕزگاریـان كردیـن لـە وەسـەنیەت، پێویسـتە زانسـت ڕزگارمـان بـكات لـە دینـەكان»

« فكـما انقذتنـا الدیانـات مـن الوثنیـة ینبغـی أن ینقذنـا العلـم مـن الدیانـات » هەروەهـا دەڵێـت: زانایانـی هاوچـەرخ دەزانـن ئەتـۆم چـی تێدایـە، و دەشـزانن لـە دوای سیسـتمی خـۆری ئێمـە ملیۆنەهـا سیسـتمی خـۆری تـر هەیـە، كەوابـوو كـوا خـوا لـە كوێیـە؟! « العلـماء المعاصریـن یعلمـون بمـا فی الـذره مـن عنـاصر، وبمـا وراء عالمنـا الشـمسی مـن ملاییـن العـوالم، فأیـن اللـه ؟»، هـەر ئـەوەش نـا دەربـارەی ڕۆمانـی [اولاد حارتنـا] كـە میانڕەوەكانیـش لـە ئەمسـالی محمـد الغـزالي، نەجیـب مەحفوزیـان تەكفیـر كـرد لـە سـەری، وخەریـك بـوو بـە كوشـتی بـدەن بـە دەسـتی نەزانێـك، سـەید قوتـب دەربـارەی دەڵێـت: ئـەو ڕۆمانـە ئەفسانەیەكی ئەدەبییـە موسـتەهەقی ئەوەیـە قوتابـی قوتابخانـەكان بیخوێنـن! « إنهـا أسـطورة أدبیـە تسـتحق انهـا تـدرس لتلامیـذ المـدارس»

سـەید قوتـب سـەرەرای ئـەوەی دینداریەكـی سروشـتی تێـدا بـوو، بـەڵام تـا نەچـووە نـاو ئیخـوان نەكەوتـە ژێـر كاریگـەری چـوار زاراوەكـەی [المصطلحـات الاربعـة] ی ابـو الاعلـی المـودودي ، ئـەو بیروڕایـە توندانـەی تەبەنـا نەكـرد. بلێـی سـەید قوتـب ژیـان بـواری پێدابایـە، پاش قۆناغـی نووسـینی معـالم في الطریـق جارێكـی تـر خـان الخلیـلي بخوێندبایـەوە، نەجیـب مەحفـوزی تەكفیـر بكردبـا؟! چونكـە نەجیـب مەحفـوز پـاش ئـەوەی سـەید قوتـب بـوو بـە ئیخـوان و زیندانـی كـرا، سـەردانی سـەید

قوتبی کردووە وەك لە کتێبی [المرایا] باسی دەکات، کەدوایی بەدرێژی دەیخەینەڕوو، و پێی دەڵێت:»- جێگای داخە کە تۆ وازت لە ڕەخنەی ئەدەبی هێنا. سەید قوتب بە دەم پێکەنینەوە وەڵامی دەداتەوە: « ئەی لەو ئاواتخوازیە جاهیلیانە! «

جێگای سەرسوڕمانە ئەدیبێکی ڕەخنەگری وا گەورە لە ماوەیەکی وا کورتدا بەو شێوەیە بگۆڕێت لەوپەڕی والآیی بۆ ئەوپەڕی داخراوی! ئەوە نیشانەی سروشتێکی ڕیزپەڕی، توندڕەوی هەڵەشەیە، کە هەردەم سەید قوتبی لەوپەڕی ڕاست بۆ ئەوپەڕی چەپ جێگۆڕکێ کردوە! نمونەیەکی تر، کاتێ شۆڕشی یان کودەتای 1952/7/23 جمال عبدالناصر وهاوەڵانی روویدا، خۆیان روویان نەبوو ناوی بنێن شۆڕش و ناویان لێنابوو حرکة، کەچی سەید قوتب هەرزوو ناوی نا شۆڕش [ثورة]! ئەو شۆڕشە هێندە سپی و ئاشتیانە دەچوو بەڕێوە، هەتا شا فاروقیان بەوپەری ڕیز وکەرامەتەوە بە تەپڵ و مۆسیقا بەڕێکرد، بە مەراسیمێکی عەسکەری و پاسەوانی شەرەف و تەقاندنی تۆپی ڕیزلینان!

پاش 20 ڕۆژێك لەو شۆڕشە کاتێ کرێکارانی ڕستن وچنین نارەزاییان دەربڕی، سەید قوتب هانی دەسەڵاتی دەدا، کە خۆی بەشێك بوو لەو دەسەڵاتە و ناویان نابوو بە [میرابۆی شورشی میسری] تا دوو کریکاری بەشداربووی ئەو نارەزایەتیە لە سێدارە بدەن، لە وتارێکدا کە لە [الاخبار] لە 1952/8/15 بڵاویکردەوە لە ژێر ناونیشانی [حرکات لا تخیفنا] تیایدا هاتوە: « ئیمە شەڕەکەمان بردەوە بەبێ گومان، وکاری خوا جێبەجێ بوو.. شەیتان هەردوو شاخەکانی دەرکردوە، با لێیان دەین، بەهێزەوە لێیان دەین، وبەخێراییەوە لێیان دەین، پێویستە گەل گۆڕ هەڵکەنێ و خۆڵی بەسەردا بکاتەوە!!»

کە هەڵگەڕایەوە لە شۆڕش، لە کتیبی»معالم في الطريق» دەنووسێت : »وطن المسلم الذي يحن إليه ويدفع عنه ليس قطعة أرض... إن المعركة بين المؤمنين وخصومهم هي في صميمها معركة عقيدة وليست شيئا آخر على الإطلاق... إنها ليست معركة سياسية ولا اقتصادية... لو كانت شيئا من هذا لسهل وقفها، وسهل حل إشكالها، ولكنها في صميمها معركة عقيدة، إما كفر وإما إيمان.. إما جاهلية وإما إسلام!».

[نیشتیمانی موسڵمان کە دڵی بۆی دەسووتێ و بەرگری لێدەکات، تەنها پارچەیەك زەوی نیە... جەنگ لە نێوان ئیمانداران و ناحەزانیان لە کرۆکیدا جەنگی عەقیدەیە، نەك هیچی تر... ئەو جەنگە جەنگێکی سیاسی و ئابووری نیە... ئەگەر شتێکی وابا ڕاگرتنی جەنگەکە ئاسان بوو، و چارەسەری ئاسان بوو، بەڵام لە کرۆکیدا جەنگی عەقیدەیە، یان کوفر یان ئیمان... یان جاهیلیەت یان ئیسلام]!!

وەك گووتمان پاش جیاوازی کەوتنە نێوانیان، سەید قوتب بە دەستی هەمان هێز ئەشکەنجە و لە سێدارە درا، کە خۆی ڕۆڵێکی گەورەی گیڕا لە هاندانیان و ڕاهێنانیان بە توندوتیژی!

نمونەیەکی تر لەو گۆڕانکاریە ترسناکانە سەید قوتب بەرلەوەی بچێتە ناو ئیخوان، هەرچەندە بە جۆرێك لە جۆرەکان دیندار بوو، کەچی لە 1938/7/10 وتارێك دەنووسێت بە ناونیشانی: «خواطر المصيف - الشواطئ الميتة» ئەو وتارە ئیخوانیەکی ناوداری وەك

محمـود عبدالحليـم لـه ياداشـتەکانی بـە نـاوی: [الاخـوان المسـلمون احــداث صنعــت التاريــخ] باســی کــردوە، وهەوڵێکـی زۆردرا بـۆ شـاردنەوەی وبەدرۆخسـتنەوەی محمـود عبدالحليـم، بـەڵام لـە کۆتاييـدا وەڵامیکـی ئـەو وتـارە لـە گۆڤـاری ئیخوانـی ڕەسـمی [النذيـر] لـە ژمـارە 8 ی 1938/7/18 بـە نـاوی «النفـوس الميتـة» لـە نوسينی محمـد حسـين أبـو سـالم، دۆزرايـەوە کـە ڕاسـتی ئـەو وتـارەی سـەيد قوتـب دەسـەلمێنێت کـە دەربـارەی مایـۆ پۆشـينی ئافرەتانـە لەسـەر کەنارەکانـی دەريـا، تيايـدا ئەسـەف دەکێشـێت کـە کەنـارەکان مـردوون لەبـەر ونبوونـی قـەد وبـاڵای مايـۆ پۆشـی جـوان، و بەرگـری دەکات لـە کەنـاری ڕووت و دەڵێـت کـە جەسـتەی ڕووتی سـەر کەنـارەکان، هیـچ وروژێنـەر نيـە تەنهـا سەرسـامی هونـەری دەوروژێنێـت، وئەوانەشـی وای نابينـن خەڵکانێکـن کـە وێنەيەکـی شـێوێنراو لـە مێشـکيان دايـە! ئينجـا دەڵێـت: «ئەوانـەی داوادەکـەن جلـی سـەرکەنار درێـژ بکرێـت بـۆ داپۆشـينی جەسـتەکان، ئەوانـە لـە ڕاسـتيدا دەيانەوێـت فيتنـەی خەوتـوو بـە ئـاگا بهێنـن، و شـەهەواتی هێمـن چـالاك بکەنـەوە، پێشـيان وايـە چاکخـوازن!»

لـە کۆتاييـدا دەڵێـت: « کەنـاری ڕووتـی ياريکـەر ئـازاد کـەن، ئـەی چاکخوازانـی بـە غيـرەت لەسـەر ڕەوشـت، چونکـە ئـەوە باشـترين کارە بـۆ هێورکردنەوەی شـەهوەتە هەڵچـوو و چەمووشـەکان، چاکتريـن دابينکەريشـە بـۆ ڕەوشـت»

«فالذيـن يدعـون إلى إطالـة «لبـاس» البحـر وإلى سـتر الأجسـام بالبرنـس، إنمـا يدعـون في الواقـع إلى إثـارة الفتنـة النائمـة وإيقـاظ الشـهوات الهادئـة، وهـم يحسـبون أنهـم مصلحـون.»

دوايـی دەڵێـت: «أطلقـوا الشـواطئ عاريـة لاعبـة، أيهـا المصلحـون الغيـورون عـلى الأخـلاق، فذلـك خـير ضـمان لتهدئـة الشـهوات الجامحـة، وخـير ضـمان للأخـلاق». ببينە ئـەو دەسـتەواژەيەی [وهـم يحسـبون أنهـم مصلحـون] لێـرە بـۆ بانگـەوازی کـردن بـۆ ڕووت و قووتـی سـەر کەنـارەکان بـەکار دەهێنيـت، کەچـی پـاش گۆڕانـی بـۆ ئيسـلاميەت سـەدان جـار ئـەو گوزارشـە [وهـم يحسـبون أنهـم مصلحـون] بـۆ بيروڕاکانـی پێچەوانـەی ئـەو ئاڕاسـتەيە بـەکاری دەهێنيـت، لـە ژێـر کاريگـەری سـەيد قوتـب خوشکەکانيشـی لـەو سـەردەمە کراوەيـەدا کـە کچەکانـی حسـن البنا مورشـيدی هەمـوو ئيخـوان هێشـتا حيجابيـان نەکردبـوو، کەچـی خوشـکەکانی سـەيد قوتـب بـە نيقابـەوە وێنەيـان دەردەکەوێـت!

ئەوەيـە هەقيقەتـی سروشـتی هەڵچووانـەی سـەيد قوتـب کـە هـەردەم لـە بازنـەی توندڕەوی لـە هاڤـدژ بـۆ هاڤـدژدا دەخولێتـەوە، لەوانەيـە ئەگـەر تـا ئـەو ڕۆژگارە مابـا ئێسـتا بانگخوازێکـی ئاشـتی تووندڕەو بـوو يانيـش قۆناغێـک لـە دوای داعـش دەبـوو لـە توندڕەوی!

نەجيب مەحفوز چۆن باسی سەيد قوتب دەکات؟

وەك زۆر لــە بنەمــا و بيــروڕا هەڵەکانيــان، بنەمايــەك هەيـە لـە نێـو ئەهلـی حەديـس دەڵێـت: كلام الأقـران يطـوى و لا يـروى! واتـە قسـەی هاوپيشـەکان لەسـەر يەکتـری دەپۆشـرێت و ناگێردرێتـەوە! يانـی ئـەو کەسـانەی هـاوکار وهاوپيشـە و هاوسـەردەم بـوون لـە شـوێنێکدا! بـەڵام بـەڕای مـن ئـەو بنەمايـە هـەر لـە

بنەڕەتدا زانستی حەدیس هەڵدەوەشێنێتەوە، چونکە بۆ نمونە قسەی ئەهلی حەدیس دەرهەق ئیمامێکی گەورەی وەك ئەبو حەنیفە نابێت بە هەند وەرگیرێت، چونکە دەکرێت لە حەسەد و چاو پێ هەڵنەهاتن بە بلیمەتی ئیمام، یان لە تێنەگەیشتن لە ئاستی وتاری ئەودا وا بەو شێوەیە دابەزیوون بەسەری و نەوە دوای نەوەش چاولێکەریان کردوە! بەڕای من شتەکە ڕێژەییە،هەندێك جار: قسەی هاوپیشەکان لەسەر یەکتری دەپۆشرێت و ناگێردرێتەوە! وەك لە نمونەی ئەبو حەنیفە باسمان کرد، هەندێك جاریتر: قسەی هاوپیشەکان لەسەر یەکتری دەگێردرێتەوە و داناپۆشرێت [كلام الأقران يروى و لا يطوى] ئەگەر زانیمان ئەو کەسەی قسەکان دەکات کەسێکی دادپەروەر و بابەتخوازە، بۆ نمونە بەڕای من قسەی حەزرەتی عومەر لەسەر خالید بن ولید یان ابو هریرە زۆر گرنگترە لە هەزاران لاپەڕەی کە ئەو دوو کەسایەتیە تەقدیس دەکرێن.

ببینە حەزرەتی عومەر چۆن مامەڵەیان دەکات وەك مرۆڤی ئاسایی و گوناهکەر وتاوانکەر، کەچی قوتابخانەی ئەهلی حەدیس دەیانفرێنێتە ئاسمانی تەقدیسکردندا! لەو بارەیەوە گەواهی نەجیب مەحفوز لەسەر سەید قوتب م لا زۆر گرنگ بوو، چونکە هێندەی من سەرنجم دابێت، نەجیب مەحفوز کەسێکی زۆر ڕاستگۆ و بابەتخواز و پیشەوەرە لە باسکردنی نزیکترین کەس تا دوورترین کەس، وە بە یەکێك لە ڕەخنەگرانی تووندی سەردەمی جمال عبدالناصر دەناسرێت پەیوەندی نێوان سەید قوتب(1906 -1966) و نەجیب مەحفوز (1911 -2006)، دەگەڕێتەوە بۆ نیوەی دووەمی سییەکانی سەدەی پێشوو، بەڵام ئەو پەیوەندیە، بە پلە یەك پەیوەندیەکی ئەدەبی بوو، وەك نەجیب مەحفوز خۆی لە یاداشتەکانی باسی دەکات، و سەرەڕای یەکتر دیتنیان بە بەردەوامی، بەڵام هەرگیز ئەو پەیوەندیە نەچۆتە بواری ئینسانیەوە!

سەید قوتب چاکە وفەزڵی لەسەر نەجیب مەحفوز هەبووە، بەوەی وەك ڕەخنەگرێکی تا ڕادەیەك ناسراو، یەکەم کەس بووە نەجیب مەحفوزی پێشکەشی خوێنەران کردوە لە ڕۆمانەکەی بە ناونیشانی کفاح

سەید قوتب بیروڕای زۆری دەربڕیوە لە نووسینەکانی، بەڵام ئەگەر بمانەوێ ئەو بیروڕایانە چڕکەینەوە، دەتوانین لە دوو پەیامی سەرەکی چڕیان کەینەوە، یەکەمیان پێیوایە موسڵمان ناتوانێ هیچ بۆ زانست بکات، باشترە لەوبوارەی بەها ڕوحی ورەوشتیانەی ئیسلام ئەسپی خۆی تاودات

طیبة، هەروەها لە دوای ئەوەشدا لەسەر ڕۆمانی خان الخلیلي و القاهرة الجدیدة ی نووسیوە بە شێوەیەکی پڕ لە حەماسەت وسەرنج ڕاکێش مژدەی لە دایک بوونی ڕۆمان نووسێکی گەورەی داوەتە خوێنەران، کە لە کۆتایشدا هەروا دەرچوو! وەك هەمیشە سیفەتی حەماسەت ئاسای خۆی لە وەسف کردنی ڕۆمانی کفاح طیبة سەید قوتب بە جۆش وخرۆشەوە دەڵێت: ئەگەر بە دەست من بوایە ئەو چیرۆکەم دەخستە بەر دەستی هەموو کوڕ و کچێك، چاپم دەکرد و بڵاوم دەکردەوە لەسەر هەموو ماڵێك بە خۆڕایی!! بێگومان نەجیب مەحفوز لە زۆر شوێن دا پێزانینی خۆی نیشان دەدات هەتا جارێکیان گووتی: کەسێك ئاوڕی لێ نەدەدایەوە، یەکەم کەس لەسەر منی نووسیبێت سەید قوتب بوو، ئینجا دوایی أنور المعدّاوي.. وەك دوو ئەدیبی لاو شتێکی نوێیان لا بوو، منیش گەنج بووم و شتێکی نوێم پێ بوو.

هەر لە یاداشتەکانی نەجیب مەحفوز دەڵێت: سەید قوتب یەکەم ڕەخنەگری ئەدەبی بوو کە ئاوڕی لە بەرهەمەکانی من دایەوە ولەسەری نووسی، لە ساڵانی چل دا، ئەو کات و سەردەمە ناسیم، کە سەید بە شێوەیەکی بەردەوام دەهات بۆ دانیشتن لەگەڵمان لە گازینۆی ئۆپرا..ئەو پەیوەندیەی کە دەیبەستینەوە زیاتر ئەدەبی بوو لەوەی مرۆڤایەتی بێت. بۆیە ڕای نەجیب مەحفوزم لەسەر سەید قوتب پێ گرنگە، چونکە ئەو ئەدیبە بلیمەتە زۆربەی کەسایەتیەکانی لە ژیانی واقیعیدا هەڵبژاردوە و زۆر وریایانە و بلیمەتانە بە ناخیان دادەچێتە خوارەوە، لایەنی باش وخراپی کەسایەتیەکەی دەخاتە ڕوو، بێ گوێدانە نزیکی و دووری، دۆستی ونەیاری، ئایدیۆلۆژیا و و بیری ئەو کەسە.

بۆ نمونە ڕەخنەگرێك دەڵێت: کەسایەتی «کمال أحمد عبد الجواد» لە «السکریة» دا هەر خودی نەجیب مەحفوزە، کە پڕە لە لایەنی نێگەتیڤ، و کەسایەتی السید أحمد عبد الجواد [سی سەید] یش لە هاوسێەکی خوازتوە، کە باوکێکی وا دیکتاتۆرو و توندوتیژ و پڕ هەڤدژی بووە! لە [اولاد حارتنا] دەڵێن، ڕوخساری کەسایەتی باوك الجبلاوي، هەمان ڕوخساری باوکی خودی نەجیب مەحفوزی هەڵگرتووە لە ڕووی جدیەت و دیسپلین وعەقڵمەندی، هەتا چایخانەکانی ناو ڕۆمانەکەی خەڵکی ئەو ناوە دەیانناسیەوە لە ڕۆمانەکانی! پاڵەوانی ڕۆمانی «السراب» لە کەسایەتیەکی هەقیقی دەوروبەری خۆی وەرگرتبوو بە ناوی حسین بدر الدین، کە گەنجێك بوو دەسەپاچەی سێکسی هەبوو، دایکی زاڵ بوو بەسەر کەسایەتیدا، دەرچووی کۆلێژی ماف بوو، دەوڵەمەند بوو، ئاڵوودەی تلیاك بوو و چووە زیندان، دەڵێن لە ڕێگای هاوڕێیەکی نەجیب مەحفوز زانیبووی کە ئەو چیرۆکەی ئەوی نووسیوە، ئەو کەسە کون بە کون بەدوای نەجیب مەحفوز دەگەڕا بۆ ئەوەی بیکوژێت! بە ناچاری ماوەیەك نەجیب مەحفوز خۆی شاردەوە!

وەك ئاماژەم پێدا، نەجیب مەحفوز سەرەڕای پێزانینی بە پێشکەشکردن و ناساندنی سەید قوتب بە خوێنەران لە کتێبێکیدا بە ناوی [المرایا] کە لە 1972 یەکەم چاپی کرا، کە بریتیە لە چیرۆکی چەندین

کەسایەتی ئەدەبی و فیکری و سیاسی کاریگەر و گرنگ لە ژیانی خودی نەجیب مەحفوز و میسر بە گشتیدا، هەرچەندە نەجیب مەحفوز هەموویان بە ناوی هەقیقی خۆیان باس ناکات، جاروبار کەمێك گۆڕانکاریان بەسەردا دەهێنێت بۆ شاردنەوەی!

بەڵام هەندێك لەو کەسایەتیانە لە کاتی خوێندنەوەی دەقەکەدا دەناسرێنەوە لەلایان خەڵکی شارەزا، هەندێکیان هەر نووسەر خۆی ئاماژەی بە ناویانی داوە، تێیدا زۆر بە بلیمەتانە باسی ڕەهەندی دەروونی وفیکری کەسایەتیەکانی دەکات. لەوانەیە کەسانێك بڵێن نەجیب مەحفوز بۆیە بەو شێوەیە باسی سەید قوتبی کردوە چونکە ئیسلامی بووە، و خۆشی عەلمانیە، بەڵام هەر لە باسی کەسکی عەلمانی ناسراوی وەك محمود درویش ی شاعیری گەورەی فەلەستینی و عەرەبدا، کە هەر بەناوی خۆی پۆرترێیەکەی لەسەریدا نووسیوە، و زۆر تاڵتر لە سەید قوتب باسی دەکات، وەك کەسێکی گۆشەگیری، بێ هەستی ، ماستاوچی، واستەچی، هەلپەرست ، فاشیل لە خۆشەویستی، بەس خەریکی خوێندن، و دژی خەباتی قوتابیانی زانکۆ، تا ڕادەی تاوانبارکردنی بە ڕاپۆرت دان لەسەر هاوڕێیانی!!

لەگەڵ ئەوەشدا نەجیب مەحفوز زۆر خاڵی پۆزەتیڤی سەید قوتب باس دەکات لە ڕووی ئاستی فەرهەنگی و ئەدەبی ورەخنەیی سەید، بەڵام لە هەمان کاتدا باسی خاڵە نیگەتیڤەکانیشی دەکات وەك مرۆڤێکی توونـد لە تێروانینیدا بۆ مەسیحیەکانی وڵات، توونـد و هەڵەشە لە وەرگرتنی هەڵوێستدا کە سەر بە وەفد بوو، توندترین وەفدی بوو، کە بوە حزبی سەعدیەکان، توندترین سەعدی بوو، کە بووە ئیخوان سکەی شەمەندەفەری ئیخوانی بەرەو توندترین ڕێگا پاڵ دەنا، تا ڕادەی وەڵام دانەوەی بیروڕاکانی لەلایەن خودی مورشیدی ئیخوان هوزەیبی! با بزانین نەجیب مەحفوز چۆن سەید قوتبی ناسیوە پۆرترێیەکەی وەك خۆی وەردەگێڕینە سەر کوردی:

با بزانین نەجیب مەحفوز چۆن سەید قوتبی ناسیوە پۆرترێیەکەی وەك خۆی وەردەگێڕینە سەر کوردی:

ئەو ئەمڕۆ وەك ئەفسانەیە، وەك ئەفسانەش لێکدانەوەی جیای بۆ دەکرێت. هەرچەندە من لە مامەڵەی برایانەی ڕێزدارانەم زیاتر لەو نەدیوە، بەڵام قەت هەستم بە ئاسوودەیی نەکردوە لە بینینی ڕوخساری و تێروانینی تیژ و دوو چاوی زەقی. من لە سالۆنی ئەدەبی دکتۆر ماهر عبدالکریم ناسیم لە ڕۆژگاری جەنگی جیهانی دووەمدا، ئەو کاتە تەمەنی سی ساڵ بوو، وەك مامۆستای زمانی عەرەبی کاری دەکرد لە قوتابخانەیەکی ناوەندیدا، جاروباریش بابەتی ڕەخنەیی لە گۆڤارە ئەدەبیەکاندا بڵاودەکردەوە یان شیعری کلاسیکی دەنووسی. ئەو ئەزهەری بوو، هیچ شارەزای زمانێکی تری بێگانە نەبوو، لەگەڵ ئەوەشدا سەرنجی ڕاکێشام، وریزی خۆی لام سەپاند، بە بەهێزی لۆژیکی کاتێ گفتوگۆی دەکرد لەگەڵ کەسانێك کە ناسراو بوون بە فراوانی و قووڵی فەرهەنگ و ڕۆشنبیریان و شارەزایی زۆریان بە زمانە بیانیەکان، وەك دکتۆر ابراهیم عقل و سالم جبر و زهیر کامل.

ئەو کەسێکی هێمن بوو زۆر پەیوەست بوو بە ئەدەبی گفووگۆ، هەرگیز بۆ جارێکیش نەمدیت توندی نیشان

بـدات یـان هەڵچێـت و یـان لـە بابەتخـوازی لابـدات، قەتیـش لـە ئاسـتی بـەرزی ئـەوان کەمـتر دەرنەدەکـەوت ڕۆژێـك، دەتگـووت هاوشـانی ئەوانـە بـە هەمـوو مانـای وشـەوە، بۆیـە قەناعەتـم هێنـا بـە بیرتیـژی و توانـای گفتوگـۆ و شـارەزایی و زانیـاری فراوانـی، هەرچەنـدە هەمـوو ئیعتیمادێکـی لەسـەر کەلەپـور [تـراث] و کتێبـی وەرگێـڕاو بـوو. هیـچ گومانێکـم نەبـوو کـە زیرەکـتر بـوو لـە هەموویـان، لـە ابراهیـم عقـل و سـالم جـبر و زهیـر کامـل.

هەتـا ڕەخنەکانیشـی لـە کتیبـە مۆدێرنـەکان لاواز و بـێ نـاوەڕۆک نەبـوون، بـە بـەراورد لەگـەڵ ڕەخنـەی کەسـانێکی پسـپۆری هەڵگـری بڕوانامـە پاریسـیی و لەندەنیـەکان، ئەگـەر جیاوازیەکـی وردیـش لـە نێوانیانـدا هەبـوو، تەنهـا بـۆ چاوێکـی وردبیـن ئاشـکرا دەبـوو. ڕۆژێکیـان دکتـۆر ماهر عبدالکریـم دەربـارەی پێـی گووتـم: - گەنجێکـی بلیمەتـە، جێـگای داخـە کـە بـۆ بەعسـەی خوێنـدن نەنێـردراوە.

دکتـۆر ماهـر عبدالکریـم لـەو کەسـانە بـوو کـە قسـەکانی بـە بـە تەرازوێکـی زۆر هەسـتیار دەکێشـا. هەرچەنـدە عبدالوهـاب اسـماعیل [مەبەسـتی سـەید قوتبـە] باسـی دینـی نەدەکـرد، سـەرەڕای خـۆ نیشـاندانی وەك کەسـێکی مـۆدرن لـە بیرکردنـەوە و پۆشـاك و پەیڕەوکردنـی لـە سـتایلی فەرەنسـی لـە نانخواردنـدا، و چوونـی بەردەوامـی بـۆ سـینەماکان، بـەڵام کاریگـەری دینـی لەسـەر ئـەو و ئیمانـی و بەڵکـو دەمارگـرژی هەرگیـز لـە مـن شـاراوە نەبـوو. لەبیرمـە نووسـەرێکی لاوی قیبتـی کتێبێکـی پێـدا کـە چەندیـن وتـاری ڕەخنـەی ئەدەبـی وکۆمەڵایەتـی لەخۆگرتبـوو، ڕۆژێکیـان باسـی ئـەو ئەدیبـە لاوەی بۆمـن کـرد لـە قاوەخانەی الفیشـاوي، و گووتـی: - ئـەو لاوە بلیمـەت و ئاگادارە و هەسـتیارە و خـاوەن شـێواز و بیرکردنـەوەی ڕەسـەنە.

منیـش بـە بەرائەتـەوە لێیـم پرسـی، خۆشـم ئەدیبەکـەم خـۆش دەویسـت: - دەی باشـە کـەی لەسـەری دەنووسـیت؟ زەردەخەنەیەکـی نامـۆی کـرد و گووتـی:

- چاوەڕوانبـە، و چاوەڕوانیەکـەت زۆر دەکێشـێت!

- مەبەسـتت چییـە؟ زۆر بـە سـووربوونەوە گووتـی: مـن بەشـدار نابـم لـە بنیاتنانـی قەڵەمێـك، کـە بەیانی دروسـت بـوو هەوڵـی خـۆی دەخاتـە گـەر بـۆ ڕوشـاندنی توراسـی ئیسـلامیمان بـە هەمـوو شـێوازێکی پـڕ پێـچ وپەنـا. منیـش بـە نارەزاییـەوە لێیـم پرسـی: - کەوابـوو لـەوە تێبگـەم کـە تـۆ دەمارگرژیـت؟ بـێ باکانـە وەڵامی دایـەوە: هەڕەشـەم لـێ مەکـە بـەو کلێشـانە، چونکـە کار لـە مـن نـاکات.

- بەداخـەوە بـۆ ئـەو هەڵوێسـتەت - سـوودی نیـە لەسـەر ئـەو بابەتـە گفتوگـۆ بکەیـت لەگـەڵ وەفدیـەك [ئەندامێکـی حزبـی وەفـد]، مـن ڕۆژێـك وەفـدی بـووم، بـەڵام بـا بەڕاشـکاوی پێـت بڵێـم متمانـەم بـە غەیـرە دینەکانـی تـر نییـە! ئـەو بەڕاسـتی وەفـدی بـوو

دوایـی لـە وەفـد جیابـووەوە لەبـەر دکتـۆر احمـد ماهـر کـە زۆر سەرسـام بـوو پێی.لـە سـەردەمی سـەعدییەکان بەرزکرایـەوە بـۆ پایـەی پشـکنەر [مفتـش]. چەنـد بـێ سـەبر ببـو، ئارامـی لـێ بڕابـوو بـە هـۆی کوشـتنی احمـد ماهـرەر، دەتگـووت هەمـان ئـەو گوللەیـەی بەرکـەوت کـە بـەر ئـەو پیـاوە کـەوت و کوشـتی! زۆر بـە خەمـەوە بـە منـی گـووت: - مەزنتریـن پیـاوی ئـەو نیشـتیمانە لـە دەسـت چـوو. ئـەو گلەیـی لـە تەندروسـتی خـۆی دەکـرد هـەر هەلـی بـۆ ڕەخسـابا، بـەو بیانووش لـە ڕەمەزانـدا بە

ڕۆژوو نەدەبوو، بەڵام باسی هەقیقەتی نەخۆشیەکەی بۆ کەس نەدەکرد، هەروەها لە ژیانیدا بایەخی بە ئافرەت نەدەدا، و هەرگیز ژنی نەهێنا، لەو بوارەوە زۆر ئەستۆ پاك بوو. سەرەڕای جدیەتی ڕەوشتی و هەڵمەتی ڕاستگۆیانەی لەدژی لادەرەکان، لایەنێکی بۆ من دەرکەوت کە قەت باوەڕم نەدەکرد ئەگەر بەخۆم لێیم نەدیتبا. ئەویش ئەوە بوو نووسەرێک هەبوو خاوەنی گۆڤارێك و چاپخانەیەك بوو، کە زنجیرەیەک کتێبی مانگانەی دەردەکرد.

عبدالوهاب زۆر بە سووك سەیری دەکرد و دەربارەی دەیگووت: ئەگەر گۆڤاری خۆی نەبا کەس یەك وشەشی بۆ بڵاونەدەکردەوە. چەندە تووشی سەرسوڕمان بووم کاتێك وتارێکیم بینی لە گۆڤاری الرسالة دەربارەی خاوەن گۆڤارەکە کە بەرزی کردبووەوە بۆ حەوت تەبەقەی ئاسمان! نەمزانی چۆن ئەو شتە لێکدەمەوە، تا زانیم کە لەگەڵی پێك هاتووە بۆ بڵاوکردنەوەی کتێبێکی بە مە بلەغێکی باش کە هیچ نووسەری تر وەری نەگرتبێت!

یەکسەر هەڵوێستی کوێرانەییم بیرکەوتەوە لە نووسەرە قیبتیەکە، زۆر بێزار وجاڕس بووم بە ئاشکراکردنی ئەو لایەنە هەلپەرستەی لە کەسایەتی ئەودا، بۆیە گومانم کەوتە ڕاستگۆیی و ئەمانەتی. لەوەو بەدواوە لە دەروونمدا جۆرێك لە نفوری بەردەوامم هەبوو بەرامبەری، سەرەڕای هاوڕێیەتیمان. بەردەوام بوو لە کارکردن وەك پشکنەر و نووسەر هەتا وەزارەت کەوتەوە دەستی وەفد لە ساڵی 1950، دوایی نارەحەت بوو لە مامەڵەکردنی لەلایەن وەزیرەکەی وەفد، بۆیە نامەی دەست لە کارکێشانەوەی پێشکەش کرد، و خۆی دابڕاند بۆ کاری ڕۆژنامەگەری. لەو ماوەیەدا ناسراو بوو بە هێرشکردنی بەردەوامی بۆسەر حوکمەتی وەفد، لە هەمان کاتدا دەستیکردبوە نووسینی کتێبی هاوچەرخ دەربارەی ئایینی ئیسلام، کە بە شێوەیەکی بێ وێنە سەرکەوتنی بە دەست هێنابوو. ئەوەبوو شۆڕشی یۆلیۆی 1950 هەڵگیرسا لە کاتێکدا ئەو سەرقاڵی هێرشکردنە سەر وەفد و بەرگریکردن بوو لە ئایینی ئیسلامدا، بەلایەنی کەمەوە دوو ساڵ تێپەڕی کەقەت یەکترمان نەبینی و هەواڵی تایبەتی لەمندا بڕا. ڕۆژێکیان لە سەردانی مامۆستا سالم جبر بووم و پێی گووتم: لەوەدەچێت بەوزووانە ئەستێرەی بەختی عبدالوهاب اسماعیل بدرەوشێتەوە.. بە بایەخەوە لێم پرسی: - مەبەستت چییە؟ - ئەو بۆتە موقەرەبەکان [نزیکەکانی دەسەڵات] - وەك نووسەرێکی سیاسی یان وەک نووسەرێکی ئایینی؟ - بەڵکو وەك یەکێك لە ئیخوانی موسلمین. بە سەرسوڕمانەوە گووتم: - ئیخوان؟! بەڵام من دەمناسی وەك سەعدیەکی توندڕەو. بە تەوسەوە گوتی: - پاکی و بێ گەردی بۆ ئەو خوایەی گۆڕان دەکات و ناگۆڕێت!

دوایی لە پاش نزیکەی ساڵێك چاومان بەیەك کەوت لەبەردەم باری ئەنگلۆ زۆر بە گەرمی تۆقەمان کرد، پێکەوە بە دەم قسەوە هەنگاومان دەنا تا باسی شۆڕش هات، کاتێ زۆر بە تەحەفوزەوە گووتی: - شۆڕشێکی پیرۆزە، بەڵام زەحمەتە بزانیت چییان دەوێت.. لە قسەکانی هەستم بە تاڵاویەك دەکرد نهێنیەکەیم پێ هەڵنەهێنرا و نەشی درکاند. توانای پاراستنی نهێنیەکانی هەبوو کە بە دەگمەن ئەو توانایە لە ناو میسریەکان دەست دەکەوێت.

پێیم گـووت: - زانیومـە بوویتـە ئیخوانـی موسـلمین؟ زەردەخەنەیەکی لێڵی کرد و گووتی: - هەر موسڵمانێك چاوەڕوانی ئـەوەی لێدەکرێت! اي مسلم عرضة لذلك! - جێگای داخـە کـە تـۆ وازت لـە ڕەخنـەی ئەدەبـی هێنا. بـە دەم پێکەنینـەوە گووتـی: - ئـەی لـەو ئاواتخوازیـە جاهیلیانـە! لێرەدا جیا بووینـەوە و هەسـتم دەکرد لـە ئاییندەدا پێك ناگەینـەوە تەنها بـە ڕێکـەوت نەبێـت لـە ڕێـگادا. لـە یەکـەم بەریـەك کەوتنی شـۆڕش و ئیخوان دا یەکێـك بـوو لـەو ئەندامانـەی جەماعـەت کـە دەسـتگیر کـران، پـاش دادگایـی کـردن بـە 10 سـاڵ زینـدان حوکـم درا. سـاڵی 1956 ئازادکـرا لـە زینـدان، پێمبـاش بـوو سـەردانی کـەم بـۆ پیرۆزبایـی، چـووم بـۆ ماڵەکـەی لـە شـەقامی خیـرت.

لـە ڕاسـتیدا زۆر نەگـۆڕا بـوو، سـەری سـپی ببـوو، وەك چاوەڕوانـە بـۆ هـەر پیاوێکـی تەمەنـی پەنجـا و حـەوت و پەنجـا و هەشـت دا، کێشیشـی زیـادی کردبـوو تـا ئـەو ڕادەیـەی وا هەسـتم کـرد تەندروسـتی لـە جـاران باشـتر دیاربـوو. پـاش چـاك وچۆنـی، پرسـیار کـردن لـە حـاڵ و ئەحـواڵ، ئـەو هێسـتا وەك هەمیشـە سـەنگینی و سـاردی دەمـاری دەگمەنـی خـۆی پاراسـتبوو، بەبـێ پێشـەکی هاتـە سـەر باسـە گشـتیەکان، و بـەو پـەڕی متمانـەوە بیروڕاکانـی دەردەبـڕی.. - پێویسـتە قورئـان شـوێنی هەمـوو یاسـا هـاوردەکان بگرێتـەوە. دەربـارەی ئافرەتیـش گووتـی: پێویسـتە ئافـرەت بگەڕێتـەوە ماڵـەوە، قەیناکا بخوێنێـت، بـەڵام بـۆ ماڵ نـەك وەزیفـە، هیچـی تیـدا نیـە کـە دەوڵـەت گەرەنتـی مووچەیەکـی بـۆ بـکات لـە حالەتـی تـەڵاق یـان لەدەسـتدانی بـە خێوکـەر. بـە توونـدی گووتـی: سۆشیالسـتی و نیشـتیمانی و ژیـاری ئەوروپـی شـتی پیـس وقێزەونـن، پێویسـتە لـە دەروونمانـدا ڕیشەکێشـیان بکەیـن..

زۆر بـە توونـدی هێرشـی کـردە سـەر زانسـت ، تـا ئـەو ڕادەیـەی واقـم ورمـا و لێیـم پرسـی: - هەتـا زانسـتیش؟! - بەڵـێ، ئێمـە ناتوانیـن شـتێکی ئەوتـۆ لـەو بـوارە پێشـکەش بکەیـن، لـەو بـوارەدا پێشـمان کەوتـوون و ئێمـەش هـەر وا بـە بەجێمـاوی دەمێنینـەوە هەرچەنـدە هەوڵـمان دا و تێکۆشـاین، هیـچ پەیامێکـی زانسـتمان پـێ نییـە پێشکەشـی جیهانـی بکەیـن، بـەڵام پەیامـی ئیسـلام و تەنهـا پەرسـتنی خوامـان هەیـە، نـەك سـەرمایەداری و مادیەتـی دیالەکتیکـی.... زۆر گوێـم بـۆ ڕاگـرت و بـە سـەرکوتکردنی هەڵچوونەکانـم تـا ئەرکـی موجامەلـە پێشـێل نەکـەم، دوایـی هەڵسـام بـۆ ڕۆیشـتن ولێیـم پرسـی: - ئـەی چـی دەڵێـی دەربـارەی ئاییندە؟ - هیـچ پێشـنیارێکت پێیـە؟ - بەڵـێ پێشـنیارێکم پێیـە، بـەڵام دەترسـم نەفامـی وجاهیلـی بێـت، ئەویـش ئەوەیـە بگەڕێیتـەوە بـۆ ڕەخنـەی ئەدەبـی! لەسـەرخۆوە گووتـی: - ئۆفەرێکـی کارکردنـم پێگەیشـتوە لـە دەرەوەی وڵات. - ئـەی چیـت بڕیـاردا؟ - بیـری لێدەکەمـەوە.. ماڵئاواییـم لێکـرد و ڕۆیشـت. لـە پـاش تێپەڕبوونـی سـاڵێک بەسـەر ئـەو یەکتربینینـە، ڕۆژنامـەکان هەواڵـی پیلانێکـی نوێـی تـری ئیخوانیـان بڵاوکـردەوە، ئـەو کاتـە هیچـم نەزانـی دەربـارەی چارەنووسـی عبدالوهـاب ئیسـماعیل [سـەید قوتـب] کـە پێموابـوو وڵاتـی جێهێشـتووە بـۆ کارکـردن لـە دەرەوەی وڵات. بـەڵام هاوڕێـم قـەدری رزق بـۆی دووپـات کردمـەوە کـە ئـەو دەسـتی لـە پیلانەکـەدا هەبـووە، و بەرەنـگاری ئـەو هێـزەی کردۆتـەوە کـە بـۆ

دەستگیرکردنی ڕۆیشتوون، لە ئاکامدا گوللەیەکی کوشندەی بەرکەوتوە و جەستەی بێ گیانی کەوتۆتە سەرزەوی. المرایا، عبدالوهاب اسماعیل، ل 257، نجیب محفوظ

دوو پەیامی سەرەکیی سەید قوتب لە قۆناغی توندڕەویدا

سەید قوتب بیروڕای زۆری دەربڕیوە لە نووسینەکانی، بەڵام ئەگەر مانەوێ ئەو بیروڕایانە چڕکەینەوە، دەتوانین لە دوو پەیامی سەرەکی چڕیان کەینەوە، یەکەمیان پێیوایە موسڵمان ناتوانێ هیچ بۆ زانست بکات، باشترە لەوبوارەی بەها ڕوحی ورەوشتیانەی ئیسلام ئەسپی خۆی تاودات! پەیامی دووەم هەوڵێکی بێ وچانی موسڵمانانە بۆ چاڕدانی شەڕ وجەنگ لەدژی هەموو جیهانی ناموسڵماندا، بۆئەوەی حوکمی خودای تێدا پیادە بکرێ! کە پێیوایە تا ئەوە جێبەجێ نەبێت، خودا ڕازی نابێت، ومرۆڤایەتیش ناحەسێتەوە!

یەکەم: پەیامی هاوکێشەی زانست و بەهاکان

سەید قوتب لە زۆربەی کتێبەکانی پەیامێك یان بیرۆکەیەک دەڵێت ودەڵێتەوە و جەختی لەسەر دەکاتەوە کە لە بواری زانست و تەکنۆلۆژیا «ئێمەی موسڵمان هیچ دەستکەوتێك و پەیامێکی زانستیمان پێ نییە پێشکەشی جیهانی بکەین، چونکە لەو بوارەدا جیهانی خۆرئاوا و ئێستا ژاپۆن و چین و کۆریاشی هاتەسەر، زۆر پێشمان کەوتوونەتەوە و هەرواش بە بەجێماوی دەمێنینەوە هەرچەندەش هەوڵمان دا پیشبڕکێیان لەگەڵدا بکەین!

بەڵام لە بواری بەها و ڕەوشت و مەعنەویاتدا، پەیامی ئیسلام و یەکتا پەرستی خوا و بەها بەرزەکانی ئیسلامان هەیە پێشکەشی بکەین « منیش لەگەڵ نیوەی یەکەمی قسەکەی سەید قوتب م کە « هیچ پەیامێکی زانستیمان پێ نییە پێشکەشی جیهانی بکەین» بەڵام کارەسات لەوەدایە بەشی دووەمی قسەکەشی کە بریتیە لە پێشکەش کردنی « پەیامی ئیسلام و یەکتا پەرستی خوا و بەها بەرزەکانی ئیسلام » یش نەهاتە دی، وبەڵکو ئەو پەیامە گۆڕا بۆ سەرچاوەی نیگەرانی و شوهرەت بەدی موسڵمان، ومالۆیرانی، ومرۆڤ کوژی و دڕندایەتی ناوەوەی جیهانی ئیسلام و دەرەوەش!

ئیسلامێکیان پێشکەشی خەڵک کرد کە پڕاوپڕە لە هونەری کوشتن و سەربڕینی وەحشیانەی، کە بۆ ئاژەڵیش گوناهە بەو شێوەیە ئەنجام بدرێت و بە کۆمەڵ خەڵك بەبەرچاوی یەکەوە و چاوی کامێراوە، بە نۆرە سەرببڕیت!

ئیسلامێك کە هەموو دنیا باسی پیرۆزکردنی ئازادیەکان دەکات، کەچی ئەو ئاوات دەخوازێت بە گەڕانەوەی سەردەمی کۆیلایەتی و سبایا و جاریەچیەتی!

ئیسلامێك خەڵک پاش دیتنی هەزار ڕەحمەت بۆ فاشیزم و گۆڕی مۆسۆلینی دەنێرێت!

ئیسلامێك هەر خەریکی تەکفیر وتەفسیق و ڕەجمکردن و کوشتن و دەستبڕینی خەڵکە! قەت بە عەقڵم داناچێت کەسێك لە بلیمەتی و ڕۆشنبیری سەید قوتب دابێت، ئەگەر بژیا با ئەو کارەساتانەی بدیبا ڕازیبا پێی.

پاش ئەوەی سەید قوتب لە ئەمریکا گەڕایەوە، دیارە زۆر سەرسام بوو بە شارستانیەتی خۆرئاوا توشی شۆكێكی كلتوری و سەدمەیەكی حەزاری بوو، لەبەر بێ هیوایی لە پێشبڕكێی زانستی لەگەڵ خۆرئاوا، لە جیاتی ڕووكردنە زانست، ڕووی كردە ئەو بوارەی كە بە تێگەیشتنی خۆی خۆرئاوا بە چەندین سەدە لە پاش ئیسلامیستانە! ڕووی كردە دین و بەهای ڕەوشتی و ڕوحی، كەچی لەو زیندووكردنەوەیەی بەها دینی و ڕەوشتی وڕوحی ومەعنەویەكان، لە ژێر ناوی سەحوە و ڕابوونی ئیسلامیدا، ئەو وەحشە دڵ ڕەق و درندە و بێ ڕەوشت و بێ بەهایەی لێ وەپاش كەوت، كە گومانم نییە كە سەید قوتب سەرەڕای خێرایی لە گۆڕانی بیروڕا و فیكریدا، ئەگەر بەو ڕۆژە گەیشتبا و بیدیبا، سروشتی شاعیرانەی و باگراوندی ئەدەبی و فەرهەنگی زەبەلاحی بە گەواهی نەجیب مەحفوز، قەت ڕێگای پێ نەدەدا وەك تەماشاكەرێك بمێنێت لەبەردەم ئەو هەموو فەزاحات ودڕندەییە و كارەسات وخوێنەی كە شانۆی بوكەڵەكەی چەند داوێكی بە بیر و پەنجەكانی سەید قوتب دەجوڵێنران!

دووەم: پەیامی جیهادی ڕەها

سەید قوتب وەك توندڕەوترین فەقیهەكانی سەردەمی شەڕی خاچپەرستی زۆر ئەو پەیامەی جیهادی ڕەها دووبارە دەكاتەوە، لە تەفسیری ئایەتی 111 سورەتی تەوبە :-﴿ إِنَّ اللَّـهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُم بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّـهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّـهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُم بِهِ وَذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾

[بەڕاستی خوا، گیان و ماڵی لە ئیمانداران كڕیوە بەوەی كە بەهەشت بۆ ئەوانەو بەشیانە، ئەوانە دەجەنگن لە پێناوی ئایینی خوادا، دەكوژن یان دەكوژرێن، ئەو پاداشت و بەڵێنە بەڕاستی لەسەر خوایە و باس كراوە لە تەورات و ئینجیل و قورئاندا، جا كێ هەیە بە قەدەر خوا بەوەفاو بەئەمەك بێت بۆ جێ بەجێكردنی بەڵێنەكانی، كەواتە زۆر دڵخۆش و كامەران بن بەو مامەڵەیەی كە ئەنجامتانداوە و بەو فرۆشتن و كڕینەی كە لەسەری ڕێككەوتوون، بێگومان هەر ئەوەشە سەرفرازی و سەركەوتنی نەبڕاوە و بێ سنوور.] التوبة: 111

بە حەماسەتەوە گوزارشی لێدەكات، دەڵێت:

[دەقێكی ترسناكە! هەقیقەتی پەیوەندی ئیمانداران و خوا ، هەروەها هەقیقەتی ئەو بەیعەتەی كە بە موسڵمان بوونیان داویانە بەخوا بە درێژایی ژیاندا ئاشكرا دەكات، ئەوەی ئەو بەیعەتەی دا و جێبەجێی كرد ئەوە ئیمانداری هەقیقییە و وەسفی ئیمانداری بەسەردا جێبەجێ دەبێت، و هەقیقەتی ئیمانی لێوە ڕەنگ دەداتەوە، دەنا هەر قسەیەكی ڕووتە ئیمانی پێویستی بە سەلماندن ولێكۆڵینەوەیە!

«إنَّه نصٌ رهيب! إنَّه يكشف عن حقيقةِ العَلاقة التي تربط المؤمنين بالله، وعن حقيقة البَيْعة التي أعطوها بإسلامهم طوالَ الحياة، فمَن بايع هذه البيعةَ، ووفَّى بها فهو المؤمن الحق، الذي ينطبق عليه وصف (المؤمن)، وتتمثَّل فيه حقيقةُ الإيمان، وإلاَّ فهي دعوى تحتاج إلى التصديق والتحقيق.

حقيقةُ هذه البيعة - أو هذه المبايعة كما سمَّاها الله كرمًا منه، وفضلاً وسماحة -: أنَّ الله - سبحانه - قد استخلصَ لنفسه أنفُسَ المؤمنين وأموالَهم؛ فلم يَعُدْ لهم منها شيء، لم يعد لهم أن يَسْتَبْقوا منها بقيَّة لا يُنفقونها في سبيله، لم يعدْ لهم خيار في أن يبذلوا أو يُمسِكوا، كلا، إنَّها صفقةٌ مشتراة، لشاريها أن يتصرَّف بها كما يشاء، وَفْقَ ما يفرض، ووفق ما يُحدِّد، وليس للبائع فيها مِن شيءٍ سوى أن يمضيَ في الطريق المرسوم، لا يتلفَّت ولا يتخيَّر، ولا يُناقش ولا يجادل، ولا يقول إلاَّ الطاعة، والعمل والاستسلام، والثمن: هو الجنَّة، والطريق :هو الجِهاد والقتل والقتال، والنهاية: هي النصر أو الاستشهاد.

« هەقیقەتی ئەو بەیعەتە یان ئەو کڕین وفرۆشتنە [مبايعة] وەك خودا ناوی ناوە بە کەرەم و فەزڵ و سەماحەتی خۆی! بریتیە: خوای تەعالا نەفس وماڵی ئیمانداری بۆخۆی داناوە، و هیچی ئیماندارانی تێدا نەماوەتەوە، ناتوانن تۆزێکیشی بهێڵنەوە وسەرفی نەکەن لە پێناو خوادا، هیچی تر لە دەستە خۆیان نییە سەرفی کەن و خەرجی کەن یان بیگرنەوە، نەخێر ناتوانن، ئەوە سەفقەیەکی کڕاوە، و کڕیارەکە بۆی هەیە چۆنی بوێت وا بەرخوردی لەگەڵ بکات بەو شێوەیەی دەیەوێت...فرۆشیاریش هیچی بەدەستەوە نییە تەنها ڕۆیشتن نەبێت بەو ڕێگایەی بۆی نەخشە کێشراوە! بۆی نییە نە ئاوڕ بداتەوە، نە هەڵبژێری، نە گفتوگۆ بکات، نە موجادەلە بکات، نابێت لە ملکەچی و کارکردن و خۆبەدەستەوەدان زیاتر هیچ شتێکیتر بنوێنێت، نرخەکەشی: بەهەشتە، و ڕێگاکەشی جیهاد و کوشتن و کوشتارە، و کۆتاییەکەشی: یان سەرکەوتنە یان شەهیدبوونە!»

ئینجا سەید قوتب پلەیەکیتریش لە نرخی مرۆڤی ئیماندار دادەبەزێنێت کاتێ دەڵێت: ئەوەی بەیعەتی لەسەر ئەوە کرد، ئەوەی ئیمزای لەسەر ئەو سەفقەیە کرد. بە نرخەکەی ڕازی بوو، وجێبەجێی کرد، ئەوە ئیمانداره، ئیمانداران خودا لێی کڕیون و ئەوانیش فرۆشتیان، لە ڕەحمەتی خواوەیە کە نرخێکی بۆ ئەو سەفقەیە داناوە، دەنا خۆی پێدەری نەفس و ماڵە، خۆی خاوەنی ژیان و ماڵە، بەڵام ڕیزی لە ئادەمیزاد ناوە بەوەی کردویەتی بە داواکراو، ڕیزی لێناوە بەوەی ڕێگای داوە گرێبەست بکات و ئیمزای بکات – هەتا لەگەڵ خواشدا!- ڕیزی لێناوە کە پابەندی کردوە بە گرێبەست و پەیمانەکانی، بەجێهێنانیشی کردۆتە پێوەری کەرامەتی ئینسانیەتی، پەیمان شکاندیشی کردۆتە پێوەری ڕۆچوونی بۆ جیهانی چوارپێ وئاژەڵان، نەگریسترین ئاژەڵ: ﴿ إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لا يُؤْمِنُونَ *الَّذِينَ عَاهَدْتَ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لا يَتَّقُونَ﴾ [الأنفال: 55-56]

مَن بايع على هذا، مَن أمضَى عقدَ الصفقة، من ارتضى الثمنَ ووفَّى، فهو المؤمِن، فالمؤمنون هم الذين اشترى الله منهم فباعوا، ومِن رحمة الله أن جعَل للصفقة ثمنًا، وإلاَّ فهو واهب الأنفُسِ والأموال، وهو مالك الأنفس والأموال، ولكنَّه كرَّم هذا الإنسانَ فجعله مريدًا؛ وكرَّمه فجعل له أن يعقدَ العقود ويُمضيَها - حتى مع الله - وكرَّمه فقيَّده بعقوده وعهوده، وجعل وفاءَه بها مقياسَ إنسانيته الكريمة؛ ونقضه لها هو مقياس ارتكاسِه إلى عالَم البهيمة: شر البهيمة ﴿ إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لا يُؤْمِنُونَ *الَّذِينَ

عَاهَدْتَ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لا يَتَّقُونَ ﴾]الأنفال: 55-56[

ئینجا سەید قوتب سەرکۆنەی موسڵمانان دەکات کە جیهاد ناکەن و ناکوژن و ناکوژرێن لە ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا! ئێستا ئەگەر زیندوو با دەیزانی ئاواتەکەی جێبەجێ بووە، چونکە بەس جەمسەری بەستەڵەکی باشور و باکوور ماوە موسڵمانان [جیهاد] ی تێدا نەکەن، مرحی، دەڵێت:

بەیعەتێکی مەترسیدارە -بێ گومان- بەڵام لە ملی هەموو ئیماندارێکە توانای بەسەردا بشکێت، لەسەری لاناکەوێت تەنها بە کەوتنی ئیمانی نەبێت، ترسناکییەکەشی لەوەدایە کە لە ساتی نووسینی ئەو وشانە هەستی پێدەکەم: : ﴿ إِنَّ اللَّـهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّـهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ ﴾]التوبة: 111[خودایە هاریکارمان بە، گرێبەستێکی ڕەهیبە، ئەوانەی خۆیان ناو ناوە [موسڵمان] لە ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا، دانیشتوون و جیهاد ناکەن بۆ بەجێهێنانی ئولوهیەتی و خوداوەندی خودا لەسەر زەویدا، و دەرکردنی ئەو تاغوتانەی مافی پەروەردگاریەتی و تایبەتمەندیەکانیان لە ژیانی بەندەکان زەوت کردوە، و نە دەکوژن و نە دەکوژرێن، نە جیهادێکیش دەکەن کەمتر لە کوشتن و کوشتار!

وإنَّها لَبَيْعة رهيبة - بلا شكٍّ - ولكنَّها في عنق كلِّ مؤمن قادر عليها، لا تسقط عنه إلاَّ بسقوط إيمانه، ومن هنا تلك الرَّهْبة التي أستشعرها اللحظة وأنا أخطُّ هذه الكلمات :﴿ إِنَّ اللَّـهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّـهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ ﴾]التوبة: 111[، عونَك اللهمّ، فإنَّ العقد رهيب، وهؤلاء الذين يزعمون أنفسهم «مسلمين» في مشارِق الأرض ومغاربها، قاعدون لا يُجاهدون لتقريرِ ألوهيةِ الله في الأرْض، وطرْد الطواغيت الغاصبة لحقوقِ الربوبيَّة وخصائصها في حياة العباد، ولا يَقتلون، ولا يُقتلون، ولا يُجاهدون جهادًا ما دون القَتْل والقِتال.

وەک بڵێی تەنها ئامانجی ژیان ئەوەیە بکوژیت و بکوژرێیت تا هەموو زەوی دەخەیتە ژێر ڕکێفی الوهیەتی خوا، داعشیش خاوەنی ئەو ڕوئیایەیە بۆیە لە ئێستاوە نەخشەی هەموو جیهانیان ڕەشکردۆتەوە و دابەشیان کردۆتە سەر ویلایەتەکانیان!

داعشییە سەلەفیەکانیش موزایەدە بەسەر سەید قوتبدا دەکەن

بەڵام سەرەڕای گۆڕانی سەید قوتب بۆ ئەو جۆرە بیرکردنەوەیە توندڕەوانە، دەتوانین بڵێین سەید قوتب لە ڕێگای کتێبەکانی ئەبو ئەعلای مەودودی و سەرچاوە کۆنە ئەسەری وسەلەفیەکانەوە بەرەو توندڕەوی دینی پەلکێش کرا، نەک سەید قوتب ببێتە دامەزرێنەری داعشیەتی سەلەفیەت!

بۆیە سەرەڕای ئەوەی نکوڵی لە توندڕەوی سەید قوتب ناکرێت، بەڵام هەر دەبێ ئەو هەقیقەتە بزانین کە داعش پەروەردەی باوکانی سەلەفیەتن، نەك سەید قوتب کە بە بەراورد بە سەلەفییە داعشیەکان بە حەوت ئاو شوراوەتەوە!!

خۆشترین شت کە لە بەرنامەکەیەکی تیڤی کوردی گوێم لێبوو ئەو بڕگەیە بوو کە عەبدولەتیف سەلەفی گووتی:

«داعش پەروەردەی قوتابخانەی ئەو گرووپ و حیزبە ئیسلامییانەن، کە کاریگەرن بە کتێبەکانی سەید قوتب»، دەشڵێت «داعش بەرهەمی بە سیاسیکردنی ئیسلامە».

ئەوەی ژیانی سەید قوتب بخوێنێتەوە دەزانێت، ئەو نوسەر و بیرمەندە لە چ ئاستێکی بەرز بوو لە بیرکردنەوە و تێڕامانی شارستانی کاتێك دوور بوو لە میکرۆبی سەلەفیەت، کە لە ڕێگای کتێبەکانی مەودودی و چەند تەفسیرێکەوە بۆی گوێزرایەوە.

چونکە پێش گەیشتنی ئەو ڤایرۆسە بە سەید، سەید نەفەسێکی جوان و ئیسلامێکی لیبوردەی میسری وعەقڵێکی سەلیم و جوانی مابوو، وەك دەزانین دژی مانەوەی سیستمی کۆیلایەتی و جزیە وسەرانە بوو، کە ئەوە کوفری ئەکبەرە لای سەلەفیەکان وموسڵمانانی پابەند بە گشتی!

ڕەخنەی سەلەفیەت لە سەید قوتب وەك هەر ڕەخنەیەکی ئاسایی نیە، وەک هەر کەسێ لە کەسێکی تری دەگرێت، بەڵکو هەوڵدانی ماستاوکردن ومەیلداری کردنی دەعوەی سەلەفیە بۆ فەرمانڕەوا ئیستبدادیەکانی سعودیە وخەلیج دژی هەر هێمایەکی شۆڕش و ڕاپەڕین و گۆڕان.

ڕەخنەی سەلەفیەکان لە سەید قوتب، ڕەخنەیەکی زانستی ڕووت و دوور نیە لە هەوا وئارەزوو ومەرامی پەنهانی، بەڵکو بۆ درێژەدانە بە ژیان لە ژینگەیەکی هاووێنەی مەملەکەتی بەنی ئومەیە، و لەڕێگای ئەو ژیانە دوو نیشانە دەپێکن، کە یەکەمیان ژیانە لەناو مەسەلە ساردوسڕەکانی ئەسما و سیفات و قەبر وبیدعە، و دوەمیش ژیان بەسەر بردنێکی دوورە لە بڤەکانی دەسەڵاتەوە و باسنەکردنیەتی بەهیچ شێوەیەکی نێگەتیڤ.

عبد اللطیف و شوێن کەوتوانیشی لە سەلەفیەکان، وەك چۆن کێشە ڕوکەشیەکانی سعودیە وەك گوێڕایەڵی وەلی ئەمر، و حەرامکردنی ڕاپەڕین یان خروج، و تەحریمی خۆپیشاندان، و قەدەغەکردنی ئافرەت لە سەیارە لێخوڕین، بەبێ هیچ پێویستیەك ئەو باسانە بۆ کۆمەڵگای کوردی دەوروژێنن، بە هەمان شێوە دەیەوێت ئەو هەڵمەتەی لە کەنداو و سعودیە دەکرێتە سەر سەید قوتب بۆ ئێرەی بهێنێت، گوایە داعشیەکان بە کتێبی سەید قوتب پەروەردەبوون، بۆ ئەوەی لەبەرپرسیارەتی ئەو هەموو توندڕەوییە وکارە تیرۆرستییە خۆیان بدزنەوە، دەستە پیسەکەیان بە سەید قوتب بسڕنەوە!

ئەگەر سەید قوتب هێندە بێزراو بێت لەلایەن سەلەفیەت، چۆن جیهادییەکان و داعشیەکان هەمووی سەلەفی ڕێچکەن؟!

سەید قوتب لەلایەن هەموو، یان زۆربەی هەرە زۆری زانایانی سەلەفی وەهابی سەرکۆنەکراوە و لە چاکترین حاڵدا کەسێکی نەزان و فەقیرحاڵ وجاهیلە بە ئەحکام و ئسولی ئیسلام، نە زانا بووە و نەهیچ، بەڵکو تەنها ئەدیبێك بووا هەرکەسەی ئیدانەش کرا لەلایەن سەلەفیەت بێگومان لە نێوەندی سەلەفی گاڵتەیان بە بەرهەمەکانی دێت.

هێشتا ئەگەر بڵێیت حەماسی فەلەستینی پەروەردەی کتێبەکانی سەید قوتبن، لەبەر ئیخوانیەتی حەماس، ڕێی تیدەچێت، بەڵام ئەو دڕندایەتیەی جەماعاتی سەلەفیەتی جیهادی بدەیتە پاڵ سەید قوتب، کە سەرەڕای هەر ناکۆکیەکمان لەگەڵ هەندیك لە بیروباوەڕی توندوتیژی، ئەوە ئیفترایە و هەڵەیەکی زانستی وبابەتیانەیە!.

دەبا داعشیەکان ئەگەر پەروەردەی سەید قوتبن با هێندەی بەگوێ بکەن، کە سەید قوتب پێی وایە سەردەمی سەرانە و جزیە و کۆیلایەتی تیپەڕیوە و کاتیان بەسەر چوە؟! بەڵام شێخێکی سەلەفی وەك ساڵح فۆزان بە توندترین شێوە ڕەخنە لە سەید قوتب دەگرێت لەسەر ئەو ڕایە جوانەی دەربارەی کاتی بەسەرچوونی کۆیلایەتی و سەرانە!

ئەو وەحشە بەشەریانەیداعش و جەماعاتی سەلەفیەتی جیهادی، و سەلەفیەتی بانگەوازیش لە ژێرکاریگەری کتێبەکانی ئەحمەد بن حەنبەل و ئیبن تەیمیە و محمد بن عبد الوهاب و لە ژێر دەستی ابن باز و ابن عثيمين و الالباني و صالح الفوزان و حماد الانصاري و عبد الله بن عبد الرحمن و هادي بن ربيع المدخلي و کەسسانی تر دەرچوون، کە هەموویان فەتوای زۆر توندیان هەیە لە دژی سەید قوتب و قەدەغەکردنی خوێندنەوەی کتێبەکانی وتاوانبارکردنی بە جۆرەها تۆمەتی سەیر وسەمەرەی دژی توحید و وحدة الوجود و گاڵتەکردن بە پیغەمبەران، ناکرێت بلێیت ئەوانە پەروەردەی سەید قوتب ن!

هەرچەندە ئێمە سەید قوتب یش بە دوور ناگرین لە توندڕەوی بە تایبەتی لە قۆناغی دووەمی ژیانی پاش زیندانی و ئەشکەنجەدانی وەك ئاماژەمان پێدا، لە قۆناغی یەکەمدا ئەو سەید قوتبەی کە العدالة الاجتماعية في الإسلام 1948م، و معركة الإسلام والرأسمالية 1950م، و السلام العالمي والإسلام 1951 نووسی، هەست بە فکرێکی تارادەیەك میانڕە وکراوە دەکەیت، لە بەراوردا لەگەڵ کتێبە کانی قۆناغی دووەمی ژیانیدا وەك هذا الدين، المستقبل لهذا الدين، و الإسلام ومشكلات الحضارة، و معالم في الطريق 1965 کە دوایی نووسی، هەتا سێ جار دەستکاری جوانترین کتێبی خۆی کردوە، العدالة الاجتماعية في الإسلام، کە هەرجارەی توندتری کردوە لەوەی پێشووتر!

لەگەڵ هەموو ئەوانەشدا سەید قوتب ناکرێت بکرێتە سەرچاوەی ئیلهامی سەلەفیەکان، چونکە خۆی هیچ ئاشنایەکی ئەوتۆی بە سەرچاوەکانی فیکر وئەدەبیاتی سەلەفیەت نەبووە، هەندێك لە بیرووڕا توندەکانیشی وەك ئەوەی لە سورەتی التوبة دەریان دەبڕێت، دەربارەی باڵادەست بوونی ئایەتەکانی شمشێر [السيف] هەر لە کتێبەکان و بەتایبەت کتێبی جهاد في سبيل الله ی ابو الاعلى المودودي و لە تەفسیرە ئەسەریە سەلەفیەکان بۆی پەڕیوەتەوە، چونکە زۆربەی هەرە زۆری فەقیهەکانی سەردەم وەک محمد عبدة و رشيد رضا و محمد الغزالي و محمود شلتوت وچەندینی تر پێچەوانەی ئەو ڕایەن، هەتا یەکیکی وەك شێخ رشيد رضا کە سەر بە مدرسەی سەلەفیشە!! یانی ئەو جۆرە بیرکردنەوە شارستانیە زاڵبوو بەسەر بیری دینی لە میسر، بە پێچەوانەوەش

لەوبەر دەریای سوور لە سعودیە چەتەکانی محمد بن عبدالوهاب وەك داعشی ئەو سەردەمە خراپتریش، خەڵکی شار و شارۆچکەکانیان دەکوشتن و ژنەکانیشیان بە ملک الیمین و جاریە دەبردن! یانی هێشتا داعش کەمێك باشترە لە محمد بن عبد الوهابی شێخی عبداللطیفی سەلەفی، کە دەستیان لە ژن وکچی موسڵمانانیش نەدەپاراست، چ جای بیپارێزن لە مەسیحی و یەزیدی و دورزی و ئیسماعیلی وهتد!!

ڕەخنەی شێخانی سەلەفیەت لە سەید قوتب!

لەناو سەلەفیەکان کە کەسێك ڕەخنەی عەقیدەیی لێگیرا، هەتا میانڕەوی سەلەفیەکانیش گوێی بۆناگرن، چ جای توندڕەوانیان!

سەید قوتب لە دەیەها بابەتی عەقیدی بە بەردەوام سەرکۆنە دەکرێت و ئیدانە دەکرێت لە لایەن زانایانی سەلەفی. با ئێستا چەند هەڵوێستێك لەو هەڵوێستانەی شێخانی ناوداری سەلەفیەت باس بکەین:

لە فەتوایەکدا شێخ وموفتی گشتی سعودیە. عبد العزیز بن باز دەربارەی وەسفێکی سەید قوتب لە کتێبی «التصویر الفني في القرآن» دەربارەی حەزرەتی موسی دەڵێت:

دەربارەی ئەو ئایەتە: [فأصبح في المدینة خائفاً یترقب] کە سەید دەیەوێت باس لە وێناکردنی هونەری جوانی قورئان بکات و دەڵێت:»وهو تعبیر مصور لهیئة معروفة، هیئة المتفزع المتلفت المتوقع للشر في کل حرکة وتلك سمة العصبیین) «التصویر الفني» {ئەو گوزارشتێکی وێنەکراوە بۆ هەیئەتێکی ناسراو، کەسێکی تۆقیو و چاوەڕوانیکەری شەڕ لە هەموو بزاوتنێك، ئەوەش سیفەتێکی خەڵکی عەسەبییە} کاتێک ئەو قسەیە بۆ شێخ عبد العزیز بن باز دەخوێندرێتەوە دەڵێت: گاڵتەکردن بە پێغەمبەران هەڵگەڕانەوەیەکە بۆخۆی! [الاستهزاء بالأنبیاء ردة مستقلة] المرجع: (درس لسماحته في منزله بالریاض سنة 1413 - تسجیلات منهاج السنة بالریاض).

هەر پرسیاری لێدەکەن: ئایە نابێت خەڵک دووربخرێتەوە لەو جۆرە کتێبانە کە قسەی وای تێدایە؟

شێخ عبد العزیز بن باز لەوەڵامدا دەڵێت: پێویستە ئەو کتێبانە بدڕێنرێن! ینبغي أن تمزق.

شێخ ئەلبانی لە فەتوایەکدا دەربارەی کتێبێکی هادی المدخلي لەسەر سەید قوتب دەڵێت: ئەوەی وتووتە دەربارەی سەید قوتب ڕاست وهەقە! - سەرەڕای ئەوەی مەدخەلی زۆر سوکایەتی دەکات بە سەید قوتب و دەیەها تۆمەتی پێدەکات!!- کە بۆ خوێنەر ئەگەر کەمێك فەرهەنگی ئیسلامی هەبێت دەردەکەوێت، کە سەید قوتب شارەزا نەبوو بە ئسوڵ و فروعی ئیسلام. خوا پاداشتت داتەوە بە چاکترین شێوە ئەی براکەم [ربیع] بۆ هەڵسانت بە ئەرکی نیشاندان و ئاشکراکردنی نەفامی و لادانی لە ئیسلامدا»!!

ئبن عثمین دەربارەی سەید قوتب دەڵێت:

«ئەهلی عیلم وەك الدویش و الالباني باسی چەند سەرنجێك دەکەن لەسەر ئەو کتێبە [في ظلال القرآن] کە لەبەردەستدایە، تەواوی ئەو کتێبەم نەخوێندۆتەوە، بەڵکو تەفسیری سورەتی ئیخلاس م خوێندەوە، بەڵگەیە کە بە قەولی یەکێتی بوون، وحدة

الوجـود دەڵێت.!!»..کـە پرسـیاری لێدەکـەن دەربـارەی خوێندنـەوەی کتێبەکانـی سـەید قوتـب، دەڵێـت: ئـەوەی ئامـۆژگاری بـۆ خـوا و پێغەمبـەر و بـرا موسـڵمانەکانی بوێـت خەڵـك هانـدەدات بـۆ خوێندنـەوەی کتێبـە کۆنـەکان، بـەڵام تەفسـیری سـەید قوتـب کارەسـاتی تێدایـە [ففيـە طـوام]، بـەڵام ئاواتەخوازیـن خـودا لێـی ببەخشـێت، وەك تەفسـیری بـۆ الاسـتواء و قـل هـو اللە احـد!!

ابـن بـاز یـش لەبـەر تەفسـیری ئایەتـی [الرحمـن علـی العـرش اسـتوی] کـە سـەید قوتـب وەك چەندیـن موفەسـیری تـر دەڵێـت: «والاسـتواء علـی العـرش کنایـة عـن غایـة السـیطرة والاسـتعلاء:] ئیسـتوا لەسـەر عـەرش کینایەیـە لـە زاڵبـوون و بەرزبـوون یـان باڵابـوون.. دەڵێـت: «إنـکار الاسـتواء المعـروف وهـو العلـو علـی العـرش وهـذا باطـل یـدل علـی أنـه مسـکین ضائـع في التفسـیر» نکولـی کـردن لـە ئیسـتواو دانیشـتنی زانـراو کە باڵابوونـە لەسـەر عەرشـدا، ئـەوە کارێکـی پوچەڵـکراوە و بەڵگەشـە لەسـەر ئـەوەی فەقیرێکـی گومبـووە لـە تەفسـیردا!! [مـن شریـط أقـوال العلـماء فیمؤلفـات سـیّد قطـب: تسـجیلات منهـاج السُـنة بالریـاض].

وەك دەبینیـن ڕاسـتە سـەید قوتـب لـە بەشـی دووەمـی ژیانـی ئاڕاسـتەیەکی زۆر توونـدوتیـژی گرتەبـەر، بـەڵام هـەر توونـدڕەویەکـەی لـە سـەلەفیەتەوە وەرگرتـووە، سـەلەفیەتیش بـە گشـتی کەیفـی بـە چـارەی سـەید قوتـب نایـەت، کەوابـوو ئـەوان پـەروەردەی ژێـر دەسـتی احمـد بـن حنبـل والبربهـاري و ابـن تیمیـە و محمـد بـن عبدالوهـاب و ابـن بـاز و الالبـاني و ابـن عثیمیـن و ربیـع المدخلـی و کەسـانی تـرن لـە قوتابخانـەی تونـدڕەوی سـەلەفیزم.. ڕقیشـیان لـەو پیـاوە لەبـەر ئـەوەی سـەید قوتـب لـە دراسـات اسـلامیة، بـە تێڕوانینـی دووربینانـەی بلیمەتانـەی خـۆی، وەسـفی حوکمـی سـعودی دەکات بـەوەی «کـە وێنەیەکـی سـاختە و دزێـو و بێزێـنراوە لـە حوکمـی ئیسـلام» بۆیـە هێرشـی دەکەنـە سـەر.

ئـەو مەدرەسـەیەی تونـدڕەوەی هەتـا وەڵامـی شـتە جـوان و مرۆییەکانـی سـەید قوتـب یـش دەدەنـەوە، کاتـێ سـەید دەڵێـت بەندایەتـی بـە سیسـتمێکی جیهانی بەسـەرچوو وەسـف دەکات، و دەڵێـت بەندایەتـی هیچـی تـر نابێـت بمێنێـت، و دەبێـت قەدەغـە بکرێـت کاتـێ جیهـان فێـری سیسـتمێکی تـری غەیـری کۆیلایەتـی دەبـن»

شـێخ صالـح بـن فـوزان الفـوزان دەڵێـت: ئـەو قسـەیە ناهـەق وبەتاڵـە- پەنـا بەخـوا - هەرچەنـدە زۆر لـە نووسـەر و بیرمەنـدان دەیڵێـن و دەیڵێنـەوە، نـەك زانایـان، بەڵکـو بیرمەنـدان وەك ناویـان دەنێـن !!! (هـذا کلام باطـل - والعیـاذ باللـە - رغـم أنـە یـردده کثیر مـن الکتـاب والمفکریـن ولا نقـول العلـماء، بـل نقـول المفکرین کـما یسـمونهم».

داعـش و تونـدڕەوەکانـی تـر پەیـڕەو لـەو سـەلەفە نـاودار وپیـرۆزکراوانـە دەکـەن، کـە کاتێـك هشـامی کـوڕی عبدالملـك غیلانـی الدمشـقي کوشـت، رجـاء بـن حیـوة ی تابیعـی، کـە سـەلەفیەکان دەڵێـن خەڵـک بارانـی بـە دوعـای ئـەو دەبارانـد! نامەیەکـی بـۆ خەلیفـە هیشـام دەنووسـێت و دەڵێـت: ئـەی ئەمیـری موسـڵمانان پێـم گەیشـتۆتەوە، دڵـت شـتێکی کـردوە لەبـەر کوشـتنی غیـلان و صالـح، سـوێندت بـۆ دەخـۆم میری موسـڵمانان

کوشتنی ئەو دوانە چاکتر و خێرترە لە کوشتنی دوو هەزار لە [سەربازە کافرەکانی] ڕۆم و تورك!!

یانی هێشتا خەلیفە کەمیك مرۆڤتر بووە، و هەستی بە ئازاری ویژدان کردوە، بە کوشتنی ئەو دوو زانایە! کەچی کاکی تابیعی باران بارێن، نایەوێت خەلیفە ویژدانیشی بهەژێت بۆ کوشتنی زانایەکی موسڵمان چونکە بیدعەچیە! بەڵکو کوشتنیان بە خێرتر دەزانیت لە دوو هەزار سەربازی کافری موحاریب!! ئەو ڕیوایەتە بە شانازیەوە لە کتێبی [العواصم مما في كتب سيد قطب من القواصم] ی شێخی گەورەی عبداللطیف ی سەلەفی، هادي بن ربيع المدخلي دا هاتووە ل 10!

ئەو داعشانە کەی گرنگیان داوە بە سەید قوتب تا شوێن کەوتەی ئەو بن، ئەوان شوێن کەوتەی ئەحمەد بن حنبل ن لە کتێبە ترسناکەکەی بە ناوی: رسالة الرد على الجهمية والزنادقة، کە تیرو توانج و تۆمەتی دنیای نامێنێت ئاڕاستەی موسڵمانانی جیاواز لە مەزهەبی خۆی دەکات! کە لەسەر بنچینەیدا هەموو بزاڤە توندڕەوەکان دامەزران. هەر لە نامیلکەیەکی تری کوڕی حەنبەل [كتاب الصلاة] نوێژ نەکەر بەکافر دەزانێت، و دەڵێت نابێ نوێژی لەسەر بکریت و لە گۆڕستانی موسڵمانان بنێژرێت!! کە بەو قسەیە بێت، دەبێ زیاتر لە نیوەی ئومەتی ئیسلامی بە کافر بکریت و تۆبەدار بکریت، و ئەگەر نوێژی نەکرد بکوژریت!!

ئەو داعشانە پەروەردەی ئیبن تەیمیەن، کە پێی وایە کافر یانی هەر غەیرە موسڵمانێك، هیچ شتێکی حەلاڵیان بۆنیە هەتا بیخۆن، چونکە خوا تەنها بۆ ئیماندارانی دروست کردوە تا چێژیان لێوەرگرن!! وەك دەڵێت: « بە نسبەت کافرانەوە خودا ئیزنی نەداون هیچ شتێك بخۆن و هیچ شتێکی بۆ حەلاڵ نەکردوون، چونکە دەفەرموێت: [يا ايها الناس كلوا مما في الارض حلالا طيبا] مەرجی داناوە لەوەی دەیخۆن حەلال بێت، کە لەلایەن خوا و پێغەمبەرەوە ڕێگای پێدرابێت، خوداش تەنها ئیزنی بە ئیمانداران داوە بیخۆن، هیچ ئیزنی بەوان نەداوە شتێك بخۆن تا باوەڕی پێدەهێنن، بۆیە ماڵ وسامانیان موڵکێکی شەرعی خۆیان نیە، چونکە موڵکی شەرعی بریتیە لە توانای بەکارهێنان و تەسەروف پێکردنی شتەکان، لەوەی شەرعدانەریش واتە پێغەمبەر ڕێگای پێداوە، شەرعدانەریش ڕێگای نەداون بە تەسەڕوف کردن بە ماڵ وسامانیان تەنها بە مەرجی ئیمان نەبێت» لە شوێنێکی تر دەڵێت:» هەروەها ئەگەر موسڵمانێك خۆیان و منداڵیانی ڕفاند ودزی یان زاڵ بوو بەسەریان بە هەر ڕێگایەك، ئەوە نەفسی کافری شەڕکەر و ماڵ وسامانیان حەلالە بۆ موسڵمانان، ئەگەر دەستیان بەسەردا گرت بە ڕێگایەکی شەرعی دەبێتە موڵکیان»!! مجموع الفتاوى 7:34 نقد الفكر السلفي

نوسەری ئەو کتێبە دەڵێت: لەوانەیە ئەگەر ئەو فەتوایەم دیبا بە خێرایی بەسەریدا تێپەڕیبام، بەلام کێشەکە لەوەدایە گەنجانێک ئەمڕۆ ئەو قسانە وەك هەقیقەتێکی سەلمێندراو باس دەکەن، یەکێك لەو گەنجە حەماسیانە [وەك داعشەکان] بەڵگەی پی هێنایەوە لەبەردەمم بۆ تەقینەوەکانی ئیسپانیا، و دەیوت ئیسپانیا دار الحربە، و خەڵکەکەی ماڵ و خوێنیان حەلالي، ئەوەشی لەوێ ڕوویدا ڕێپێدراو بووچونکە خەڵکەکەی موسڵمان نین...!!!!

ئەگـەر ئیـبن تەیمیـە ئـەو قسـانە دەرهـەق کافـری شـەڕکەر بـکات، هەرچەنـدە جیـاوازی نـاکات لـە نێـوان جەنـگاوەر و مەدەنـی، بـەڵام ئیـبن عثێمیـن کـە عبداللطیـف سـەلەفی بـە مامۆسـتای دووەمـی خـۆی دەزانێـت لەپـاش ربیـع المدخـلي، دەڵێـت:

«جەنـگ دژی کافـران لـە پێنـاو بەرژەوەنـدی یـا مەسـڵەحەتی ڕاجیحەیـە تـا بـە زۆر بکرێنـە موسـڵمان، هەروەهـا شـیرك و کوفریـان خوێنیانـی حـەڵال کـردوە، نـەك تەنهـا شـەڕ و دوژمنکاریـان، وپێیوایـە کافـری شـەڕکەر ئـەو کافرانـەن کـە بەڕاشـکاوی جاڕی کوفـری خۆیـان دەدەن»!!! مجمـوع فتـاواه ورسـائله ج7 :16، هەروەهـا ج10 : 1068، شرح بـاب الجهـاد في کتابـە الـشرح الممتـع!

وەك دەبینیـن سـەید قوتـب لەگەشـتە فیکـری ودینیەکەی لـە وێسـتگەی توونـدڕەوی گیرسـایەوە، بـەڵام هـەر وەك قوتابیەکـی فکـری تونـدڕەوی سـەلەفی حسـێبی بـۆ دەکرێـت. سـەید قوتـب لـە چـاو باوکانـی تونـدڕەوی سـەلەفیزم کۆتـری سـپی و شـێنەی بایـە!